

Kannas murtui – vai torjuntavoitto?

MATTI VIRTANEN

Jatkosodan ratkaisuvaiheen kaksijakoisuus tarjoaa oivallisen opitunnin siitä, miten menneisyyden hallinta muuttuu poliittisten suhdanteiden mukana.

Neuvostojoukot aloittivat kesäkuun 9. päivänä 1944 suurhyökkäyksen Karjalan kannaksella. Suomalaisten puolustus murtui kuin munankuori. Venäläiset etenivät 100 kilometriä kymmenessä päivässä, Viipuri menetettiin lähes taisteluitta. Hyökkäys tuli juuri sieltä, Karjalan kannaksen ”paraatiovesta”, mihin Mannerheim ei silloin uskonut ja johon hän jätti kunnolla valmistautumatta.

Sodan jälkeisessä uuden ulkopolitiikan tilanteessa tämä ensivaiheen kuva nousi hallitsevaksi: Suomen puolustus murtui ja seurasi juoksu läpi kannaksen. Rauni Mollbergin 1980-luvun versio *Tuntemattomasta sotilaasta* päättyy juuri tällaiseen kaoottisen paon freskoon. Sotilaspiireissä yritettiin pitkään analysoida, miksi kannas murtui.

Tarvittiin Neuvostoliiton romahtaminen ennen kuin historiantutkimuksen ja median valtavirta alkoivat nähdä kesän 1944 suurhyökkäyksessä toisen vaiheen. Kaoottinen pako ei jatkunutkaan, vaan suurhyökkäys pysähtyi Tali-Ihantalaan. 1990-luvulla alkoi kiteytyä tulkinta, että sota ei päättynyt kannaksen murtumiseen, vaan sen jälkeiseen selkeään torjuntavoittoon.

Samalla yleisestä unohduk-

sesta alkoi nousta uusi nimi: kenraaliluutnantti Karl Lennart Oesch, josta Helge Seppälä teki ensimmäisen elämäkerran (Gummerus 1998). Nyt tätä täydentää ja tarkentaa (välillä piinallisenkin tarkasti) Vesa Määtän tuore kirja (Gummerus 2015). Molempien kirjojen mukaan Oeschin ydinmerkitys tiivistyy kesään 1944, kun Mannerheim päätti delegoida vastuun luottomiehelle. Seppälä pelkistää näin:

”Vaarallisessa ja sekavassa tilanteessa Mannerheim muisti jääräpäisen työtoverinsa 1930-luvulta, Viipurinlahden puolustajan talvisodasta, Viipurin valtaajan ja kelirikkotaistelujen voittajan, omapäisen mutta tehokkaan Oeschin. ’Airo, soitakaa heti Oeschille ja käskekää hänet Karjalan kannakselle järjestämään asiat. Kirjallinen vahvennus seuraa.’”

Mannerheim alisti 14. kesäkuuta käytännössä koko silloisen Karjalan sotänäyttämön Oeschin komentoon. Oesch aloitti välittömästi joukkojen uudelleenryhmitäytymisen, keskitti ne Viipurin pohjoispuolelta Laatokkaan kulkevalle linjalle ja suunnitteli puolustusstrategian.

Tätä linjaa vastaan, Talin ja Ihantalan kylien kohdalla, neuvostoarmeija aloitti massiivisen hyökkäyksen 25. kesäkuuta. Siinä asti suomalaiset olivat tosiaan paenneet hyökkäystä, mutta nyt linja piti. Jo seuraavana päivänä Mannerheim lähetti Oeschille tiedon tulossa olevasta

---

Vesa Määtä
K.L. Oesch
Ylivoimaa vastassa
Gummerus, 2015

Mannerheim-rististä. Hyökkäysaallot kuitenkin jatkuivat ja huipeutuivat vasta heinäkuun alkupäivinä, mutta ilman läpimurtoa. Oeschin organisoima rintama kesti. Heinäkuun 14. päivänä ylipäällikkö saapui itse tuomaan Mannerheim-ristin Oeschille tämän esikuntaan.

Pian tämän jälkeen neuvostoarmeija luovutti ja alkoi siirtää suurhyökkäykseen osallistuneita joukkojaan Saksan rintamalle. Liittoutuneet olivat tehneet maihinnousun Normandiaan samana kesänä ja kilpajuoksu Berliiniin oli kiihtymässä. Neuvostoliitto ei enää vaatinut Suomelta antautumista, vaan tyytyi talvisodan jälkeisten rajojen palauttamiseen, lisänä vain Petsamon luovutus ja Porkkalan vuokraus. Aselepo maiden välillä alkoi syyskuun 4. päivänä 1944.

Torjuntavoitto-tulkinta pelkistyy näin: Tali-Ihantalan ansiosta Suomea ei miehitetty ja maan itsenäisyys säilyi. Ilman sitä puna-armeija olisi vyörynyt saman tien Helsinkiin ja pakottanut Suomen täydelliseen antautumiseen.

Tuon torjuntavoiton merkitys peittyi ensin raskaiden rauhanehtojen tuottamaan järkytykseen, kun kannaksen karjalaiset joutuivat uudelleen evakkotielle.

Sitten se alkoi hautautua kylmän sodan ja YYA-sopimuksen tuottaman poliittisen tarkoituksenmukaisuuden alle. Voittaja piti jatkosotaa likaisena hyökkäys- ja valloitusotana, johon Suomi oli ryhtynyt Hitlerin Saksan rinnalla ja tuella. Sen esiinätös ja keskeinen taustasy, Stalinin hyökkäys Suomeen eli talvisota, katosi viralliselta agendalta ja sen julkista muistelua kavahdettiin vielä 1980-luvun lopulla.

Tali-Ihantala ei saanut paikkaa kansakunnan muistissa myöskään Väinö Linnan *Tuntemattoman* kautta. Jalkaväkirykmentti 8, jonka mukana Linna kävi sotaa ja jonka todellista historiaa Linna kirjassaan noudattaa, taisteli kesällä 1944 Laatokan pohjoispuolella eikä sitä siirretty kannakselle, jonne puna-armeijan päähyökkäys suuntautui.

Vaikka kannas murtui -tulkinta yleistyi sodan jälkeen. Oesch itse alkoi vankeustuomionsa jälkeen tehdä töitä toisenlaisen tulokinnan puolesta. Vuonna 1956 Oesch julkaisi kirjan ”Suomen kohtalon ratkaisu Kannaksella v. 1944”, ja piti sen pohjalta kymmenittäin alustuksia. Seuraavana vuonna Oesch oli mukana perustamassa ”Kansa taisteli – miehet kertovat” -lehteä.

Oeschin mielestä yksittäisten taistelijoiden ja yksikköjen kokemuksista oli vielä paljon kerrottavaa. Määttä mukaan Oesch koki Väinö Linnan onnistuneen *Tuntemattoman* henkilökuvauksissa ja tehneen selvän eron purnaamisen, niskoittelun ja kapinoinnisen välillä – purnaajat tekivät kaikesta huolimatta tehtävänsä. Siksi Oesch ja uuden lehden perustajat halusivat korostaa lukijakunnalle kaikkien sotilaiden antamaa panosta vapaudelle ja demokratialle. Tästä ei sodan jälkeen juuri puhuttu ja mediassa etsittiin lähinnä päättäjien sotavuosina tekemiä virheitä, korostettiin hävittyä sotaa ja väheksyttiin sotilaiden suorituksia. Uuden lehden levikki kasvoi nopeasti ja oli suurimmillaan 1960-luvun lopulla 76 000 kappaletta.

Tämän perusperiaatteen tärkeystä Määttä kertoo vahvan esimerkin. Lehteä julkaisi alusta pitäen Sanoma Osakeyhtiö ja Oesch oli sen päätoimittaja vuodet 1964–1974. 1960-luvun lopulla julkaisija halusi poistaa lehden nimestä loppuosan eli *miehet kertovat*. Kesäkuussa 1968 Sanoman toimitusjohtaja Aatos Erkko sai päätoimittaja Oeschiltä kipakan kirjeen, jossa suhtau-

dutaan ehdottoman kielteisesti nimenmuutokseen, sillä lehti on nimenomaan sotaan osallistuneiden miesten kertomuksia varten. Jos nimi päätetään lyhentää, Oesch sanoo lehden vaihtavan julkaisijaa. Aatos Erkko otti lusikan kauniiseen käteen, nimi jäi ennalleen.

Oeschin isä muutti aikanaan vaimonsa kanssa Sveitsistä Suomeen 1880-luvulla, juustomestariksi. Karl Lennart syntyi täällä 1894 ja kasvoi suomenkieliseksi, mutta osasi myös saksaa, ruotsia ja englantia. Myöhemmin vuosinaan Oesch piti tiivistä yhteyttä laajaan sukuunsa Sveitsissä, missä Oesch on edelleen kansallinen kuuluisuus. Vesa Määttä huipentaakin epiloginsa näin:

”Kuka täysiverinen sveitsiläinen on komentanut sotajoukkonsa voittoihin maailmansodan taistelukentillä ja lopulta torjunut puna-armeijan suurhyökkäyksen? Vastaus lienee syynä siihen, että Alppien maassa Oeschin sotilasuraan kohdistuu laajalti kunnioitusta. Sveitsissä ei myöskään ollut painolastina poliittista tarkoituksenmukaisuutta, josta Oesch sai osansa viime sotien jälkeisessä Suomessa.”